

Anna Gawinek

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka

Uniwersytet Śląski w Katowicach

e-mail: anna.gawinek99@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-0780-686X>

Zajęcia dla dzieci i młodzieży w wybranych miejskich bibliotekach publicznych województwa śląskiego – przegląd

Abstrakt: W artykule podjęto temat oferty zajęć dla dzieci i młodzieży w bibliotekach. Poddano analizie strony internetowe 42 bibliotek publicznych z województwa śląskiego. Zaprezentowano formy pracy z czytelnikiem dziecięcym. Wyodrębniono typy zajęć organizowanych w bibliotekach z prezentacją przykładów.

Słowa kluczowe: Działalność bibliotek publicznych. Dzieci i młodzież. Formy pracy z czytelnikiem. Województwo śląskie

Biblioteka publiczna to organizacja ustanowiona, utrzymywana i finansowana przez społeczność za pośrednictwem władz lokalnych, regionalnych, narodowych lub poprzez inną formę organizacji społecznych; zapewnia dostęp do wiedzy, informacji i wytworów myśli ludzkiej poprzez szeroką gamę zasobów oraz usług i jest jednocześnie dostępna dla wszystkich członków społeczności bez względu na rasę, narodowość, wiek, płeć, religię, język, stan zdrowia, status ekonomiczny czy pracowniczy i posiadane wykształcenie (Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich [SBP], 2002, s. 19).

Istnieje jednak szczególna grupa użytkowników bibliotek, której potrzeby powinny być traktowane w trybie priorytetowym – są to dzieci. Jak czytamy:

jeżeli we wczesnym dzieciństwie zaszczepi się u dzieci fascynację wiedzą i wytworami myśli ludzkiej, to będą one korzystać z tych tak kluczowych narzędzi rozwoju osobistego w całym swoim życiu (SBP, 2002, s. 24).

Zadania biblioteki publicznej określa *Manifest Bibliotek Publicznych IFLA/UNESCO* (Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich IFLA, 1994). Należą do nich:

1. Stwarzanie warunków i umacnianie nawyków czytelniczych wśród dzieci od lat najmłodszych.
2. Wspomaganie edukacji indywidualnej i samokształcenia, jak i ustawowych programów kształcenia na wszystkich poziomach.
3. Zapewnianie możliwości twórczego rozwoju jednostki.
4. Stymulowanie wyobraźni i kreatywności dzieci i młodzieży.
5. Promowanie świadomości dziedzictwa kulturowego, uznania dla sztuk pięknych, osiągnięć nauki i wynalazczości.
6. Udostępnianie przejawów ekspresji wszystkich sztuk przedstawiających.
7. Otaczanie opieką dialogu międzykulturowego i popieranie odmienności kulturowej.
8. Popieranie tradycji mówionej.
9. Zapewnianie obywatelom dostępu do wszelkiego rodzaju informacji lokalnej.
10. Dostarczanie odpowiednich serwisów informacyjnych lokalnym przedsiębiorstwom, stowarzyszeniom i grupom zainteresowań.
11. Ułatwianie rozwoju informacji i umiejętności posługiwania się komputerem.
12. Popieranie i uczestniczenie w akcjach oraz programach na rzecz walki z analfabetyzmem we wszystkich grupach wiekowych, jak również inicjowanie tego typu działalności, o ile zachodzi potrzeba.

Pierwszy kontakt z książką zapewniają dziecku rodzice. Inicjacja literacka jest więc istotnym elementem mającym wpływ na obcowanie z literaturą w przyszłości. Składają się na nią działania wychowawcze, mające na celu wywołanie u dziecka potrzeby tego kontaktu (Papuzińska, 1981, s. 8). To od rodziców w dużej mierze zależy, czy dziecko będzie kontynuować przygodę z czytaniem, ponieważ stanowią dla niego wzór do naśladowania. Czytanie dziecku jest jedną ze strategii wychowania, pozwala na zaspokajanie potrzeb emocjonalnych, służy rozwojowi tak psychicznemu, jak również społecznemu i intelektualnemu. Dobór właściwej lektury jest niezwykle istotny, ma bowiem wpływ na modelowanie charakteru dziecka, jego wyobraźni i wrażliwości (Więk,

2016, s. 4). Czytelnictwo dziecięce różni się od młodzieżowego inną strukturą psychiczną odbiorców, a co za tym idzie innymi potrzebami w zakresie dydaktycznym, wychowawczym, emocjonalnym i rozrywkowym. Jednak w obu przypadkach jest to ciągły proces doskonalenia myślowego, ewolucji możliwości odbiorczych czytelników. Biorąc pod uwagę wiek, można wyróżnić następujące kręgi zainteresowań czytelnicych (Więk, 2016, s. 5):

- do 11 roku życia – baśniowy;
- od 11 do 14 roku życia – przygodowy, przyrodniczy i historyczny;
- od 14 do 16 roku życia – realistyczny.

By inicjacja przebiegła z powodzeniem, konieczne jest, by była przeprowadzana w całym środowisku dziecka, a więc w domu, szkole oraz bibliotece (Papuzińska, 2004, s. 15). Ta ostatnia pełni rolę pośrednika w inicjacji literackiej. Powinna informować rodziców o dysponowanych materiałach, aranżować miejsca spotkań oraz organizować je (Grabowska, 2013). Celem inicjacji jest wywołanie u dziecka potrzeb czytelnicych. W wytycznych IFLA dla bibliotek obsługujących dzieci w wieku 0–18 lat zostały opublikowane cele tych instytucji (Sekcja Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży IFLA, 2020):

1. Zapewnienie każdemu dziecku prawa do informacji, piśmienności, rozwoju kulturalnego, uczenia się przez całe życie i programów rozwijających kreatywność w czasie wolnym.
2. Zapewnienie dostępu dzieciom do odpowiednich zasobów i mediów.
3. Pomoc dzieciom w rozwijaniu umiejętności czytania i pisania oraz korzystania z mediów cyfrowych.
4. Zapewnienie dostępu do programów kulturalnych i rozrywkowych ukierunkowanych na naukę czytania i pisania.
5. Zapewnienie różnorodnych zajęć dla dzieci, rodziców i opiekunów.
6. Eliminowanie barier i bycie adwokatem wolności i bezpieczeństwa dzieci.
7. Zachęcanie dzieci do budowania wiary w siebie, stawania się kompetentnymi osobami i obywatelami.
8. Współpraca ze społecznością lokalną przy wspólnym prowadzeniu programów i usług dla wszystkich dzieci i ich rodzin, także osób będących na marginesie życia społeczności lokalnej, szczególnie znajdujących się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej.

Dzieci i młodzież ze względu na często zmieniające się gusta, zainteresowania oraz stale rosnące potrzeby są szczególnymi grupami. O ich rozwój psychiczny, fizyczny, emocjonalny i intelektualny, a także pojawienie się kompetencji czytelnicych dbają przede wszystkim rodzice oraz szkoła. Celem artykułu jest wykazanie działalności bibliotek

publicznych w zakresie rozwoju dzieci i młodzieży na podstawie analizy oferty zajęć organizowanych w tych placówkach. Biblioteki objęte analizą wybrano za pomocą wyszukiwarki bibliotek dostępnej na stronie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Wyszukiwanie ograniczono do województwa śląskiego i do bibliotek publicznych. Kryteria te dały wynik 170 placówek, który zweryfikowano na podstawie *Sprawozdania z działalności bibliotek publicznych województwa śląskiego w 2019 r.* (Biblioteka Śląska w Katowicach, b.d.), według którego sieć bibliotek województwa śląskiego składa się ze 169 bibliotek macierzystych. Wprowadzono więc kolejne kryterium selekcji – nazwę biblioteki – wpisując hasło „miejska biblioteka publiczna” – w efekcie uzyskano wynik 45 bibliotek. Należy podkreślić, że wśród nich znalazły się również biblioteki gminne i powiatowe, które w nazwie zawierały słowo „miejska”. Zdecydowano się na pozyskanie informacji dotyczących oferty zajęć ze stron internetowych bibliotek. Nie uwzględniono natomiast mediów społecznościowych. Podczas pracy okazało się, że 3 placówki nie zamieszczają na stronach internetowych informacji o organizowanych zajęciach i wydarzeniach lub jest ich mało (podobnie w mediach społecznościowych). Ostatecznie więc badaniu poddano strony 42 bibliotek¹.

Wśród analizowanych bibliotek znajdują się samodzielne placówki (np. Miejska Biblioteka Publiczna w Radlinie), biblioteki z jedną filią (Miejska Biblioteka Publiczna w Lędzinach, Miejska Biblioteka Publiczna w Porębie, Miejska Biblioteka Publiczna w Pyskowicach), a także duże sieci biblioteczne (np. Miejska Biblioteka Publiczna w Katowicach, Miejska Biblioteka Publiczna w Sosnowcu, Miejska Biblioteka Publiczna w Zabrze).

Ważnym zagadnieniem związanym z inicjacją literacką jest animacja czytelnictwa dziecięcego. Polega ona na organizowaniu różnego rodzaju zajęć kulturalnych prowadzących do książki i czytelnictwa (Papuzińska, 2004, s. 25). Animacja realizowana jest za pomocą różnych form i metod pracy w bibliotece². W związku z tym w toku

¹ Listę miejskich bibliotek publicznych poddanych analizie podano w wykazie 1 zamieszczonym na końcu artykułu.

² Jeden z podziałów zaproponowała Joanna Papuzińska. Podzieliła formy na audytoryjne, aktywizujące oraz informacyjno-usługowe (Papuzińska, 1978, s. 245–260). Z kolei Alina Wajda wymieniła pracę z czytelnikiem indywidualnym i pracę z zespołem czytelnictwa (imprezy oparte na słowie żywym, imprezy audiowizualne, imprezy wizualne) oraz imprezy ruchowo-rozrywkowe (Wajda, 1983, s. 160–162). Bogumiła Staniów wyodrębniła możliwości pracy: oparte na słowie, oparte na odbiorze wizualnym, oparte na działaniu, interaktywne, mieszane, a także imprezy czytelnictwa (Staniów, 2012, s. 180). Według Jacka Wojciechowskiego z kolei z czytelnikiem można

pracy nad niniejszym artykułem zajęcia w bibliotekach porównywano do przedmiotów szkolnych. Brano pod uwagę również częstość ich występowania. Na tej podstawie wyodrębniono kilka kategorii zajęć dla dzieci i młodzieży realizowanych przy zastosowaniu różnych form i metod. Wyróżniono:

- zajęcia literacko-czytelnicze;
- zajęcia plastyczno-artystyczne;
- zajęcia językowe;
- zajęcia informatyczne;
- inne zajęcia³.

Wszystkie typy spotkań organizowane w bibliotekach niezależnie od ich charakteru można określić mianem edukacyjnych. Edukacja może odbywać się w sposób formalny lub nieformalny. Edukacja formalna jest prowadzona w ramach systemu oświaty. Charakteryzuje się jednostronnym przekazywaniem wiedzy (czołowa rola nauczyciela), hierarchicznym układem struktur oraz tym, że prowadzi do zdobycia dyplomów, certyfikatów potwierdzających pozyskanie wiedzy. Wiąże się zarówno z tradycyjnymi, jak i nowymi formami samokształcenia i formami dydaktycznymi (Tomczyk, 2013, s. 122). Edukacja nieformalna obejmuje instytucje, stowarzyszenia, a także wydarzenia mające na celu edukację, które skupiają dzieci i młodzież w okolicznościach pozaszkolnych (Trempała, 2011, s. 98). Dla tych organizacji kształcenie nie stanowi głównej drogi funkcjonowania i działalności, mogą nimi być: domy kultury, biblioteki, domy pomocy społecznej (Makowski, Pazderski, 2011).

Biblioteki stanowią odpowiednie miejsce do realizowania działań w obrębie edukacji nieformalnej dzięki ich publicznemu charakterowi, który sprawia, że są dostępne dla każdego człowieka. W tym zakresie mogą: animować i wzmacniać społeczności lokalne, oferować neutralną przestrzeń społeczną, udostępniać miejsce osobom o różnych potrzebach, organizować debaty społeczne oraz stanowić ośrodki informacji (Makowski, Pazderski, 2011). Propagowanie kultury w ramach edukacji nieformalnej w publicznych bibliotekach oznacza tworzenie takich sytuacji edukacyjnych, które pozwalają na zaspokajanie oczekiwań czytelników oraz budzenie zainteresowań kulturalnych (Tomczyk, 2013, s. 126).

pracować: indywidualnie, pogłądowo, zbiorowo i zespołowo (Wojciechowski, 1991, s. 113–150). Autorką następnego podziału jest Maria Świdarska-Wasik, która wyróżniła formy wizualne, słowne i słowno-wizualne (Świdarska-Wasik, 1990, s. 38–86).

³ Podział autorski.

Zajęcia literackie i czytelnicze

Wszelkiego rodzaju zajęcia literackie i czytelnicze mają na celu zapoznanie dzieci z książką, wywołanie zainteresowań czytelniczych oraz spowodowanie, że będą z chęcią do książek wracać. Zespół przygotowywanych zajęć jest bardzo różnorodny. Wiele bibliotek organizuje zajęcia cykliczne. Przykładem może być Klub Czytających Rodzin w bytomskiej bibliotece, gdzie w ramach jego działalności rodzice z dziećmi mogą pogłębiać więzi i odkrywać wspólne zainteresowania (Miejska Biblioteka Publiczna [MBP] w Bytomiu, b.d.). Można również wymienić „Czytanie na dywanie” w bibliotece w Katowicach, polegające na głośnym czytaniu dzieciom, lub warsztaty literacko-plastyczne „Od deski do deski” organizowane w bibliotece w Rybniku (Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Rybniku [PiMBP], b.d.). Biblioteki wychodzą naprzeciw potrzebom i zainteresowaniom dzieci i młodzieży, zakładając kluby dyskusyjne i czytelnicze. Jednym z nich jest Klub Motyli Książkowych z biblioteki w Tychach. Jest on dedykowany dzieciom w wieku przedszkolnym oraz ich rodzicom i są w nim organizowane zajęcia literacko-plastyczne (MBP w Tychach, b.d.). Biblioteka w Zawierciu oferuje z kolei Kreatywny Dyskusyjny Klub Książki, który łączy czytanie, dyskusje oraz prace plastyczne (Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna [MiPBP] w Zawierciu, 2019). Natomiast biblioteka w Tarnowskich Górach proponuje Młodzieżowy Klub Książki „Pod Kasztanowcem”. Podczas spotkań uczestnicy m.in. tworzą komiksy, uczą się korzystać ze słowników czy encyklopedii (MBP w Tarnowskich Górach, 2019). W będzińskiej księżnicy działa LUBIK – Dyskusyjny Klub Książki dla Dzieci (MiPBP w Będzinie, b.d.).

W promowaniu inicjacji i czytelnictwa dziecięcego pomocne są różnego rodzaju programy i kampanie społeczne. Jedną z nich jest kampania „Mała książka – wielki człowiek” organizowana przez Instytut Książki. Program polega na oferowaniu dzieciom w wieku przedszkolnym, które odwiedzą bibliotekę, Wyprawek Czytelniczych. Wyprawka składa się z książki *Pierwsze czytanki dla przedszkolaka*, broszury informacyjnej dla rodziców oraz Karty Małego Czytelnika (Instytut Książki, b.d.). Spośród 42 analizowanych bibliotek 4 placówki nie brały udziału w projekcie: Miejska Biblioteka Publiczna w Miasteczku Śląskim, Miejska Biblioteka Publiczna w Pyskowicach, Miejska Biblioteka Publiczna w Rudzie Śląskiej oraz Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Żarkach (Lista..., 2019)⁴.

⁴ Według listy bibliotek biorących udział w projekcie „Mała książka – wielki człowiek”.

Do zajęć z zakresu edukacji czytelniczej można zaliczyć ponadto lekcje biblioteczne. Mogą one dotyczyć kwestii *stricte* bibliotecznych, takich jak poznawanie zasad działania biblioteki, nauka posługiwania się katalogiem bibliotecznym, a także zasad tworzenia bibliografii, pasowanie na czytelnika. Lekcje mogą być również tematyczne, jak w przypadku biblioteki w Radlinie, gdzie zorganizowano m.in. zajęcia dotyczące zasad *savoir-vivre*'u (MBP w Radlinie, 2019), lub księżnicy w Będzinie, gdzie miała miejsce lekcja biblioteczna poświęcona 75. rocznicy wyzwolenia obozu w Auschwitz (MiPBP w Będzinie, 2020). Ciekawą inicjatywą jest działająca od 2014 r. Dziecięca Akademia Naukowa przy bibliotece w Strumieniu. Zajęcia odbywają się raz w miesiącu i są prowadzone przez wykładowców z najlepszych polskich uczelni (MBP w Strumieniu, b.d.). Z kolei w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Czechowicach-Dziedzicach działa Akademia Bibliotecznych Odkrywców. Jest skierowana do dzieci w wieku 4–12 lat, obejmuje dwa semestry (letni i zimowy), a za cele stawia sobie rozbudzanie ciekawości nauką, zachęcanie do samodzielnych badań i poszukiwań oraz uświadomienie słuchaczom ich talentów i predyspozycji (MBP w Czechowicach-Dziedzicach, b.d.). Klub Młodego Dziennikarza to natomiast powstały w 2011 r. projekt biblioteki w Bytomiu. Tworzy go młodzież szkolna. Klub wydaje kwartalnik „Akapit” (MBP w Bytomiu, b.d.). Wszelkiego rodzaju kluby dyskusyjne umożliwiają prezentowanie własnego zdania i wymianę poglądów między uczestnikami, co z kolei jest pomocne w nawiązywaniu relacji interpersonalnych.

Zajęcia plastyczno-artystyczne

Zajęcia plastyczno-artystyczne służą pobudzaniu i rozwijaniu wyobraźni, kreatywności oraz zdolności dzieci i młodzieży i, tak jak w przypadku zajęć z zakresu edukacji czytelniczej, mogą być realizowane w postaci cyklicznych spotkań, warsztatów lub działalności klubów. W bibliotece w Żorach funkcjonuje Klub Zaczarowanego Ołówka, w którym dzieci korzystają z różnych technik oraz materiałów, wykonując prace plastyczne (MBP w Żorach, b.d.), zaś w rybnickiej bibliotece odbywają się zajęcia „Picturebooki – trenujemy wyobraźnię”, podczas których uczestnicy omawiają książki, a następnie tworzą do nich własne ilustracje (PiMBP w Rybniku, b.d.). Książnica w Jastrzębiu-Zdroju oferuje z kolei użytkownikom warsztaty artystyczno-plastyczne „Pędzelek”. W czasie zajęć powstają prace z użyciem różnych technik, co dodatkowo wzmacnia czynnik edukacyjny (MBP w Jastrzębiu-Zdroju).

ju, b.d.). Ponadto w placówce Świętochłowiach działa Klub Młodego Artysty „Plastuś” (MBP w Świętochłowicach, b.d.), a w bibliotece w Jaworznie odbywają się warsztaty „BIBART” służące poznawaniu literatury i terminów artystycznych oraz wykonywaniu różnych prac (MBP w Jaworznie, b.d.).

Poza zajęciami cyklicznymi biblioteki proponują dużo zajęć tematycznych, organizowanych np. w związku z wakacjami, feriami czy też różnymi świętami. Do zawierciańskiej biblioteki w czasie ferii zawitały „Koralikowe Inspiracje”, polegające na układaniu obrazu z koralików na podkładce, a następnie ich prasowaniu, które wywołuje efekt mozaiki (MBP w Zawierciu, 2020). W gliwickiej księżnicy dzieci z okazji dnia babci i dziadka tworzyły biżuterię i prezenty (MBP w Gliwicach, b.d.). W Czeladzi w związku z obchodzonym 15 października Dniem Białej Laski, czyli świętem osób niewidomych i niedowidzących, odbyły się zajęcia edukacyjne „Patrząc dłońmi”. Uczestnicy mogli poznać alfabet Braile’a oraz *Czarną książkę kolorów* Meneny Cotin (MBP w Czeladzi, 2019). W bibliotekach celebrowane są również m.in. Światowy Dzień Postaci z Bajek oraz Światowy Dzień Pluszowego Misia, Noc Bibliotek, Mikołajki, a także, rzecz jasna, Święta Bożego Narodzenia i Święta Wielkanocne. W trakcie zajęć im poświęconych powstają tematyczne prace plastyczne oraz rękodzielnicze.

Zajęcia językowe

Znajomość języków obcych jest bardzo przydatna w życiu i stanowi czynnik wpływający na poziom kompetencji społecznych oraz kwalifikacji zawodowych człowieka. Najlepiej rozpocząć naukę języka obcego jak najwcześniej. Dzieci w wieku przedszkolnym mają zdolność werbalizowania prawie każdego dźwięku, co czyni naukę języków skuteczniejszą (Sobczak, 2012, s. 177). W ciągu pierwszych dziesięciu lat życia nauka języków przebiega w najbardziej wydajny sposób, przypada wówczas okres znaczącego rozwoju kompetencji językowych (słuchania, mówienia, czytania oraz pisanie) (Sobczak, 2012, s. 178). Nauka jest realizowana w zależności od wieku z zastosowaniem odpowiednich metod i środków. Wobec tego placówki biblioteczne wspomagają przedszkola i szkoły w nauczaniu języków. Biblioteka w Raciborzu oferuje w ramach działalności Klubu Malucha naukę języka angielskiego prowadzoną przez nauczycieli ze szkoły językowej FOX School (MiPPB w Raciborzu, b.d.). W placówce z Jaworzna dzieci z klas 1–3 mają możliwość uczestniczenia w zajęciach edukacyjno-rozrywkowych *Easy English*,

podczas których uczą się słownictwa poprzez zabawę (MBP w Jaworznie, b.d.). Bibliotekarze z dąbrowskiej księżnicy również przygotowali ofertę związaną z nauką języków obcych (MBP w Dąbrowie Górniczej, 2020): *Angielski z HeleMele* (dzieci 3–6 lat), polegającą na nauce przy posługiwaniu się tylko językiem angielskim oraz *Easy English* (dzieci 7–8 lat). Wart zauważenia jest, także odbywający się w bibliotece w Dąbrowie Górniczej, kurs łaciny *Veni, vidi, vici – łacina bez tajemnic* dostępny dla uczestników od 16 lat. Z kolei w bibliotece w Tychach uczniowie klas 8 szkół podstawowych oraz 3 klas gimnazjalnych mogli sprawdzić się podczas konkursu językowego (MBP w Tychach, b.d.).

Zajęcia informatyczne

Biblioteki wychodzą naprzeciw zajęciom prowadzonym w szkole oraz zainteresowaniom czytelników również w zakresie pracy z komputerem. Czytelnicy mają możliwość nauki kodowania np. w bibliotece w Żorach, gdzie działa Lokalny Klub Kodowania dla młodzieży w wieku 9–14 lat. Uczestnicy poznają tajniki kodowania przy użyciu języka programowania Scratch. Zajęcia są interaktywne z wykorzystaniem różnych narzędzi i sprzętu multimedialnego (MBP w Żorach, b.d.). W Jastrzębiu-Zdroju użytkownicy chętni do nauki informatyki mają do wyboru dwie grupy zajęć: *Kolorowe kodowanie* (6–9 lat), *Biblioteczna Szkoła Koderów* (9–12 lat) (MBP w Jastrzębiu, b.d.). W Sławkowie natomiast uczniowie szkół podstawowych mogą dołączyć do Akademii Kodowania (MBP w Sławkowie, b.d.).

Inne formy zajęć

Oprócz opisanych już zajęć, warsztatów, działalności różnego rodzaju klubów czy też akademii placówki biblioteczne oferują swoim użytkownikom także inne formy rozrywki, nauki oraz rozwijania zainteresowań. Jedną z nich są spektakle teatralne, które można oglądać m.in. w bibliotece w Myszkowie w wykonaniu Studia Teatralnego KRAK-ART z Krakowa. W niektórych bibliotekach odbywają się przedstawienia kamishibai. Jest to japoński teatr obrazkowy (teatr ilustracji, teatr papierowy), który polega na opowiadaniu historii przy pomocy ilustracji na kartach formatu A3, dzięki czemu można wywołać u uczestników większe pobudzenie wyobraźni niż w przypadku samego głośnego czytania (Risprint, b.d.).

Miejska Biblioteka Publiczna w Sosnowcu zaprasza swoich użytkowników do kina rodzinnego, gdzie wyświetlane są filmy dla dzieci i młodzieży, można w niej również uczestniczyć w zajęciach ruchowych „Wesoła zumba” (MBP w Sosnowcu, b.d.). Zabawy ruchowe są ponadto praktykowane w bibliotekach w Czeladzi, Jaworznie i Kuźni Raciborskiej.

Jak się okazuje, w bibliotece można też pograć w gry planszowe. Na przykład w katowickiej księżnicy od 2016 r. działa klub gier planszowych (MBP w Katowicach, b.d.), w Piekarach Śląskich podczas ferii zimowych zorganizowano turniej gier planszowych (MBP w Piekarach Śląskich, 2020). Warto także wspomnieć o projekcie „WyGRAni” realizowanym w bibliotece w Sławkowie w 2018 i 2019 r., finansowanym ze środków programu „Równe Szanse”. W ramach projektu odbywały się spotkania z założycielami klubów gier planszowych, warsztaty tworzenia gier. Celem uczestników było założenie własnego klubu gier (MBP w Sławkowie, b.d.). Granie w planszówki stanowi świetną okazję do poznawania zasad współzawodnictwa, ale jednocześnie współpracy już od najmłodszych lat, ćwiczenia myślenia logicznego oraz wyobraźni.

Spotkania z ciekawymi ludźmi to kolejna możliwość, jaką dają swoim czytelnikom biblioteki. Są to spotkania z autorami książek dla dzieci, sportowcami, podróżnikami, przedstawicielami różnych zawodów. Dzięki takim wydarzeniom dzieci i młodzież mogą odkryć w sobie nowe zainteresowania, ambicje, a nawet plany na przyszłość. Można wymienić na przykład spotkanie autorskie z Wojciechem Cesarzem, które odbyło się w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Raciborzu (MiPBP w Raciborzu, b.d.). W bibliotece w Siemianowicach Śląskich gościł Jan Sałamacha, mistrz Europy i mistrz interkontynentalny w kick-boxingu, który opowiedział o tym sporcie, a uczestnicy spotkania mieli okazję odbyć z nim sparing (Leszczak, 2018).

Księżnice są ponadto organizatorami lub współorganizatorami rozmaitych konkursów. Niewątpliwie prym wiodą tutaj konkursy czytelnicze i plastyczne. Za przykład może posłużyć konkurs pt. „Mistrz Pięknego Czytania” zorganizowany w bibliotece w Żarkach (Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Żarkach, b.d.) lub „Konkurs Pięknego Czytania” w bibliotece w Siemianowicach Śląskich (MBP w Siemianowicach Śląskich, b.d.). Jednak biblioteki organizują także konkursy recytatorskie (MiPBP w Wodzisławiu Śląskim, 2019) oraz fotograficzne (MBP w Gliwicach, 2019).

Podsumowanie

Artykuł miał na celu wskazanie działań podejmowanych przez badane biblioteki w ramach szeroko pojętego rozwoju dzieci i młodzieży. Ze względu na dużą liczbę bibliotek poddanych analizie nie sposób przytoczyć wszystkich oferowanych przez nie zajęć dla dzieci i młodzieży. Dokonany przegląd pozwala jednak na stwierdzenie, że te placówki kulturalne proponują swoim użytkownikom ich szeroki wachlarz. Swoje miejsce w bibliotece znajdują zarówno dzieci w wieku przedszkolnym, jak i uczniowie szkół podstawowych oraz młodzież na dalszych etapach nauczania. Można wnioskować, że biblioteka stanowi istotną przestrzeń dla funkcjonowania dzieci i młodzieży. Podkreślana wcześniej różnorodność zajęć dostosowana do wieku uczestników umożliwia, wspomaga i co ważne, ułatwia ich rozwój na wielu płaszczyznach. Lekcje oparte na literaturze i czytelnictwie „trenują” wyobraźnię dzieci oraz kształtują gust literacki. Zajęcia plastyczne czy artystyczne usprawniają zdolności manualne oraz zwiększają kreatywność; językowe oraz komputerowe podnoszą kompetencje społeczne i umiejętności; natomiast wszelkiego rodzaju konkursy, warsztaty, spektakle i seanse pozwalają na pobudzenie w czytelnikach zainteresowań i pasji.

Począwszy od ogromnej pracy rodziców, którzy w procesie wychowania oraz inicjacji literackiej odgrywają główną rolę, przez edukację w szkole, po wspomagającą działalność bibliotek – wszystkie te „elementy” dają sposobność do pełnego rozwoju psychicznego, społecznego i intelektualnego dzieci i młodzieży.

Podsumowując, można stwierdzić, że analizowane biblioteki poprzez organizację różnorodnych zajęć indywidualnych, grupowych, o szerokiej tematyce, dbając przy tym o zapewnienie oferty dla użytkowników o różnym zakresie wiekowym, spełniają zadania sformułowane w ramach wytycznych IFLA, przytoczone w początkowej części artykułu. Kolejny etap badań może stanowić funkcjonowanie bibliotek w mediach społecznościowych oraz sposoby docierania do młodych użytkowników za ich pośrednictwem, a także próba zbadania stron WWW wszystkich bibliotek województwa śląskiego wraz z dokonaniem analizy ilościowej.

Wykaz 1. Miejskie biblioteki publiczne poddane analizie

1. Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Stefana Żeromskiego w Będzinie;

2. Miejska Biblioteka Publiczna im. prof. Władysława Studenckiego w Bytomiu;
3. Miejska Biblioteka Publiczna w Chorzowie;
4. Miejska Biblioteka Publiczna w Czechowicach-Dziedzicach;
5. Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Nogajowej w Czeladzi;
6. Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej;
7. Miejska Biblioteka Publiczna w Gliwicach;
8. Miejska Biblioteka Publiczna w Jastrzębiu Zdroju;
9. Miejska Biblioteka Publiczna w Jaworznie;
10. Miejska Biblioteka Publiczna w Katowicach;
11. Miejska Biblioteka Publiczna w Knurowie;
12. Miejska Biblioteka Publiczna w Kuźni Raciborskiej;
13. Miejska Biblioteka Publiczna w Lędzinach;
14. Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Łaziskach Górnych;
15. Miejska Biblioteka Publiczna w Miasteczku Śląskim;
16. Miejska Biblioteka Publiczna w Mikołowie;
17. Miejska Biblioteka Publiczna w Mysłowicach;
18. Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Myszkowie;
19. Miejska Biblioteka Publiczna w Orzeszu;
20. Miejska Biblioteka Publiczna im. Teodora Heneczka w Piekarach Śląskich;
21. Miejska Biblioteka Publiczna w Porębie;
22. Miejska Biblioteka Publiczna w Pyskowicach;
23. Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Ryszarda Kincla w Raciborzu;
24. Miejska Biblioteka Publiczna w Radlinie;
25. Miejska Biblioteka Publiczna w Radzionkowie;
26. Miejska Biblioteka Publiczna w Rudzie Śląskiej;
27. Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku;
28. Miejska Biblioteka Publiczna w Siemianowicach Śląskich;
29. Miejska Biblioteka Publiczna w Sławkowie;
30. Miejska Biblioteka Publiczna im. Gustawa Daniłowskiego w Sosnowcu;
31. Miejska Biblioteka Publiczna w Strumieniu;
32. Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Ligonia w Świętochłowicach;
33. Miejska Biblioteka Publiczna im. Bolesława Lubosza w Tarnowskich Górach;
34. Miejska Biblioteka Publiczna w Tychach;

35. Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Wantuły w Ustroniu;
36. Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Śniegonia w Wiśle;
37. Miejska Biblioteka Publiczna w Wodzisławiu Śląskim;
38. Miejska Biblioteka Publiczna w Wojkowicach;
39. Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Fusieckiego w Zabrze;
40. Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Zabrze;
41. Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Żarkach;
42. Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach.

Literatura

- Biblioteka Śląska w Katowicach. (b.d.). *Sprawozdanie z działalności bibliotek publicznych województwa śląskiego w 2019 r.* Pobrane 24 listopada 2020, z: <http://sprawozdania.bs.katowice.pl/rozdzialy/2019/rozdzial2.html>.
- Grabowska, D. (2013). Najmłodszy czytelnicy w bibliotece: wybrane formy pracy. W: M. Antczak, A. Brzuska-Kępa, A. Walczak-Niewiadomska (red.), *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku: szkice bibliologiczne*. Łódź: Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego.
- Risprint. (b.d.). Kamishibai – co to jest? *Kamishibai*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://www.kamishibai.edu.pl/kamishibai>.
- Leszczak, A. (2018, 16 kwietnia). *O sporcie i zdrowiu*. Siemianowice Śląskie. Na weekend i na całe życie. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://www.siemianowice.pl/kultura/aktualnosci/o-sporcie-i-zdrowiu.11652/>.
- Lista bibliotek biorących udział w projekcie „Mała książka – wielki człowiek”. (2019). Pobrane 18 września 2020, z: <http://wielki-czlowiek.graffiti.nq.pl/wp-content/themes/wielki-czlowiek/img/baza.pdf>.
- Makowski, G., Pazderski, F. (2011). Biblioteki publiczne jako przestrzeń nieformalnej edukacji obywatelskiej. *Analizy i Opinie*, 116, 1–8. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://www.isp.org.pl/pl/aktualnosci/biblioteki-publiczne-jako-przestrzen-nieformalnej-edukacji-obywatelskiej>.
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Gustawa Daniłowskiego w Sosnowcu. (b.d.). *Kalendarium imprez*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://www.biblioteka.sosnowiec.pl/index.php/kalendarium/231-marzec-2020-w-mbp-w-sosnowcu>.
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Bolesława Lubosza w Tarnowskich Górach (2019, 3 czerwca). *Młodzieżowy Klub Książki „Pod Kasztanowcem”*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://biblioteka.tgory.pl/mlodziejowy-klub-ksiazki-pod-kasztanowcem/>.
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Ligonja w Świętochłowicach. (b.d.). *Dzieci i młodzież*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://www.mbp.swietochlowice.pl/dzieci-i-mlodziez/>.

- Miejska Biblioteka Publiczna im. Ottona Sterna w Żorach. (b.d.). *Klub Zaczarowanego Ołówka*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://mbpzory.pl/public/siec-bibliotek/za/klub-zaczarowanego-olowka>.
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Teodora Haneczka w Piekarach Śląskich. (2020, 27 stycznia). *Turniej Gier Planszowych*. Pobrane 17 września 2020, z: <http://www.biblioteka.piekary.pl/siec-biblioteczna/filia-nr-6-kamien/wydarzylo-sie-3/n,biblioteczny-turniej-gier-planszowych>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Będzinie. (2020, 26 lutego). *Lekcja biblioteczna poświęcona 75. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://www.biblioteka.bedzin.pl/index.php?m=2&id=1908>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Bytomiu. (b.d.). *Klub Czytających Rodzin*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: https://biblioteka.bytom.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=432:klubu-czytaj%C4%85cych-rodzin&catid=8&Itemid=101.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Bytomiu. (b.d.). *Klub Młodego Dziennikarza „Akapit”*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: https://biblioteka.bytom.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=43:akapit&catid=9&Itemid=101.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Czechowicach-Dziedzicach. (b.d.). *Regulamin Akademii Bibliotecznych Odkrywców*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://mbp.czechowice-dziedzice.pl/wp-content/uploads/2016/05/ABO-Regulamin.pdf>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Czeladzi. (2019, 25 października). *Poczuć, dotknąć, usłyszeć*. Pobrane 17 września 2020, z: <http://mbp.czeladz.pl/aktualnosci/index/Poczuc-dotknac-uslyszec/idn:766>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Górniczej. (2020, 28 sierpnia). *Bezpłatne warsztaty 2019/2020*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://www.biblioteka-dg.pl/aktualnosci/504-bezpłatne-warsztaty-2019-2020>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Gliwicach. (b.d.). *Nie nudzi mi się! Ferie w bibliotece*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: https://biblioteka.gliwice.pl/wp-content/uploads/2020/01/ferie_2020_plan_v4.pdf.
- Miejska Biblioteka Publiczna w im. Ottona Sterna w Żorach. (b.d.). *Lokalny Klub Kodowania*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://mbpzory.pl/public/siec-bibliotek/za/lokalny-klub-kodowania>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Jastrzębiu-Zdroju. (b.d.). *Zajęcia popołudniowe*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://biblioteka.jastrzebie.pl/zajecia-popoludniowe>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Jaworznie. (b.d.). *BIBART*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://biblioteka.jaw.pl/podstrona/index.php/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/oferta-dzialu/306-bibart-warsztaty-artystyczne>.

- Miejska Biblioteka Publiczna w Jaworznie. (b.d.). *Easy English*. Pobrane 17 września 2020, z: <https://www.biblioteka.jaw.pl/podstrona/index.php/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/oferta-dzialu/474-easy-english>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Katowicach. (b.d.). *Klub Gier Planszowych*. Pobrane 17 września 2020, z: <https://mbp.katowice.pl/klub-gier-planszowych>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Radlinie. (2019, 16 września). *Podano do stołu, czyli savoir-vivre dla najmłodszych*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://www.biblioteka.radlin.pl/aktualnosci/zobacz/http--www-biblioteka-radlin-pl--podano-do-stolu,-czylisavoir-vivre-dla-najmlodszych/>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Sławkowie. (b.d.). *Akademia Kodowania*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://mbp.slawkow.pl/akademia-kodowania-zakonczenie-drugiej-edycji-zajec/>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Sławkowie. (b.d.). „*WyGRAni*” w bibliotece. Pobrane 17 września 2020, z: <http://mbp.slawkow.pl/243-2/>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Strumieniu. (b.d.). *DAN*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://biblioteka-strumien.pl/index.php/category/dan/>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Tychach. (2019, 5 września). *Konkurs fotograficzny Leo, Gali i Al*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://biblioteka.gliwice.pl/konkurs-fotograficzny-leo-gali-i-al/>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Tychach. (b.d.). *Z językiem obcym w przyszłość*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://mbp.tychy.pl/a,1242,z-jezykiem-obcym-w-przyszlosc>.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Tychach. (b.d.). *Klub Motyli Książkowych*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://mbp.tychy.pl/p,134,klub-motyli-ksiazkowych>.
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Anny Szaneckiej w Siemianowicach Śląskich. (b.d.). *Konkurs Pięknego Czytania*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://www.mbpsiemianowice.pl/index.php/archiwum-impresz/183-konkurs-pieknego-czytania>.
- Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Żarkach. (b.d.). *Mistrz Pięknego Czytania*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://bibliotekazarki.pl/?p=1572>.
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Ryszarda Kincla w Raciborzu (b.d.). *O grzecznym psie w bibliotece w Brzeziu*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://www.biblrac.pl/pl/site/wydarzenie/2114-o-grzecznym-psie-w-bibliotece-w-brzeziu.html>.
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Ryszarda Kincla w Raciborzu. (b.d.). *Klub Malucha. Język Angielski z FOX School*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://www.biblrac.pl/pl/site/wydarzenie/2127-klub-malucha-jezyk-angielski--z-fox-school.html>.

- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Będzinie (b.d.). *LUBIK. Dyskusyjny Klub Książki dla Dzieci*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://www.biblioteka.bedzin.pl/index.php?m=2&id=1255>.
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wodzisławiu Śląskim. (2019, 14 marca). *XX Powiatowy Konkurs Recytatorski*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://biblioteka.wodzislaw.pl/xx-powiatowy-konkurs-recytatorski/>.
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Zawierciu (2019, 25 października). *Kreatywny Dyskusyjny Klub Książki*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://bibliotekazawiercie.pl/kreatywny-dyskusyjny-klub-ksiazki/>.
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Zawierciu. (2020, 16 stycznia). *Koralikowe inspiracje*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://biblioteka.zawiercie.pl/koralikowe-inspiracje/#prettyPhoto>.
- Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich IFLA. (1994). *Manifest bibliotek publicznych*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: http://www.sbp.pl/wydawnictwa/archiwum_cyfrowe/pdf/?book_id=3036.
- Instytut Książki. (b.d.). O Projekcie. *Mała książka – wielki człowiek*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://wielki-czlowiek.pl/przedszkolaki/>.
- Papuzińska, J. (1981). *Inicjacje literackie: problemy pierwszych kontaktów dziecka z książką*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Papuzińska, J. (1978). *Formy pracy z książką*. W: A. Przeclawska (red.), *Literatura dla dzieci i młodzieży w procesie wychowania*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Papuzińska, J. (2004). *Animacja czytelnictwa dziecięcego*. Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego.
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku. (b.d.). *Ilustrowane opowieści*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://www.biblioteka.rybnik.pl/ilustrowane-opowiesci>.
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku. (b.d.). *Od deski do deski*. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <https://www.biblioteka.rybnik.pl/od-deski-do-deski>.
- Sekcja Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży IFLA. (2020). *Wytyczne IFLA dla bibliotek obsługujących dzieci w wieku 0–18 lat*. Tłum. D. Grabowska, G. Lewandowicz-Nosal. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP.
- Sobczak, A. (2012). Nauka języków obcych dzieci w wieku przedszkolnym. *Studia Edukacyjne*, 21, 177–190. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: https://repositorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/4285/1/studia_eduk_21_s_177-190.pdf.
- Staniów, B. (2012). *Biblioteka szkolna dzisiaj*. Warszawa. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

- Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. (2002). *Działalność bibliotek publicznych: wytyczne IFLA/UNESCO*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Świdarska-Wasik, M. (1990). *Praca z czytelnikiem w bibliotece (wybrane zagadnienia)*. Warszawa: Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy.
- Tomczyk, D. (2013). Edukacja nieformalna w bibliotekach publicznych jako czynnik wspomaganie procesu studiowania – przykładowe formy. *Pedagogika Szkoły Wyższej, 1*, 121–135.
- Trempała, E. (2011). Edukacja formalna (szkolna) i edukacja nieformalna (równoległa, nieszkolna, pozaszkolna). *Przegląd Pedagogiczny, 1*, 95–104.
- Wajda, A. (1983). *Metodyka i organizacja czytelnictwa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Więk, A. (2016). Kształtowanie kultury czytelniczej: rola biblioteki. *Elektroniczne Czasopismo Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, 10*, 1–13. Pobrane 31 sierpnia 2020, z: <http://www.bg.up.krakow.pl/newbie/index.php/bie/article/view/157/156>.
- Wojciechowski, J. (1991). *Podstawy pracy z czytelnikiem*. Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

Anna Gawinek

Library of the University of Silesia in Katowice
Scientific Information Centre and Academic Library
University of Silesia in Katowice
e-mail: anna.gawinek99@gmail.com
 <https://orcid.org/0000-0003-0780-686X>

Activities for children and youth in selected municipal public libraries in the Silesian Voivodeship – review

Abstract: The article discusses the offer of activities for children and youth in libraries. The websites of 42 public libraries from the Silesian Voivodeship were subjected to the examination. Forms of work with a child reader were presented. Types of library classes have been distinguished. Examples of activities are included in the article.

Keywords: Public libraries. Silesian Voivodeship. Children and youth. Forms of work with readers

Artykuł wpłynął do redakcji 27 listopada 2020 r.